

SAMLAREN

TIDSKRIFT UTGIFVEN

AF

SVENSKA
LITTERATURSÄLLSKAPETS
ARBETSUTSKOTT

TRETTIOSJUNDE ÅRGÅNGEN

1916

UPPSALA

ALMQVIST & WIKSELLS BOKTRYCKERI-AKTIEBOLAG 1916

Wallins psalm 481 och Goethes dikt »Nähe des Geliebten».

Af

Artur Korlén.

I en anmälan af Rolf Lagerborgs "Den platonska kärleken" (Svenska Dagbladet 21 mars 1915, landsortsuppl.) säger Bök, att psalmen n:r 481 i svenska psalmboken företer den kristna kärleken i den platonska Eros' dräkt. Till denna tanke återkommer Bök i en artikel "Johan Olof Wallin, psalmisten och predikanten", likaledes i Svenska Dagbladet.

För belysning af rätta innebörden i den trängtan, som genomgående bestämmer bildvalet i denna psalm, är det af intresse att finna den utgöra en afspejling af en kärleksdikt af Goethe, den hvars rubrik nämnes här ofvan och som förlägges till 1795. Wallins psalm är som broderad på stramaljen från denna rent profana dikt, ett sakförhållande, som mig veterligen hittills icke påpekats.¹

För att underlätta en omedelbar jämförelse må det tillåtas att här aftrycka bådadera.

Wallins psalm n:r 481:

Hvar är den vän, som öfverallt jag söker?
När dagen gryr, min längtan blott sig öker;
När dagen flyr, jag än ej honom finner,
Fast hjärtat brinner.

¹ LIEDEGREN säger endast, att psalmen 481 väl är »ej så litet besläktad med den hardenbergska mystiken» (*Wallins läroår som psalmdiktare*, s. 222 noten).

Jag ser hans spår, hvarhelst en kraft sig röjer,
 En blomma doftar och ett ax sig böjer;
 Uti den suck, jag drar, den luft jag andas,
 Hans kärlek blandas.

Jag hör hans röst, där sommarvinden susar,
 Där lunden sjunger och där floden brusar;
 Jag hör den ljufvast i mitt hjärta tala
 Och mig hugsvala.

Likväl ett töcken mig från honom stänger:
 Min bön, men ej min blick, till honom tränger.
 Ack, såge jag hans anlet och mig slöte
 Intill hans sköte!

Ack, när så mycket skönt i hvarje åder
 Af skapelsen och lifvet sig förräder,
 Hur skön då måste själfva källan vara,
 Den evigt klara!

O, ljusets, fridens, salighetens källa!
 När skall för mig din rena våg uppvälla?
 Hvem förer mig till dina friska flöden?
 Den stilla döden.

Var tröst, min ande! Hoppas, bed försaka!
 Dig vännen vinkar: du skall se och smaka,
 Hur ljuf han är, och sjunka i hans armar,
 Som sig förbarmar.

Snart till den strand, där böljor sig ej häfva,
 Lik arkens trötta dufva skall du sväfva;
 Till Herdens famn, lik rädda lammet, ila
 Och där få hvila.

Goethes »Nähe des Geliebten»:

- Ich denke dein, wenn mir der Sonne Schimmer
 Vom Meere strahlt;
 Ich denke dein, wenn sich des Mondes Flimmer
 In Quellen malt.

Ich sehe dich, wenn auf dem fernen Wege
 Der Staub sich hebt;
 In tiefer Nacht, wenn auf dem schmalen Stege
 Der Wandrer bebt.

Ich höre dich, wenn dort in dumpfem Rauschen
 Die Welle steigt.
 Im stillen Haine geh' ich oft zu lauschen,
 Wenn alles schweigt.

Ich bin bei dir; du seist auch noch so ferne,
 Du bist mir nah!
 Die Sonne sinkt, bald leuchten mir die Sterne.
 O, wärest du da!

Följa vi tankegången steg för steg genom Wallins fyra första strofer och Goethes dikt, finna vi temats behandling fortskrida genom alldeles motsvarande stadier å båda hållen. Först uttryckes sinnets oafbrutna sysslande med kärlekens föremål genom framhållande af att detta gäller dygnets båda sidor. Att det, som hos den ene betecknas som solens resp. månens väldes tid, hos den andre antydes med ord, som blott leda tanken på öfvergångarna mellan dessa, kan ju i och för sig synas tillräckligt för att afvisa tanken på att här se något beroende. Men "die Sache sieht schon anders aus", när man reflekterar på att hos bäge skalderna andra strofen rör sig inom synsinnets bildsfär och den tredje inom hörsel-sinnets samt att den fjärde likaledes öfverensstämmande låter längtan efter förening komma till uttryck. Motsvarigheten sträcker sig ända till detaljerna. I strof 2 låter Goethe ett aflägsset dammoln på vägen vara nog för att väcka förhoppning, att den älskade är i annalkande; det kan vara en reminiscens härifrån, som fört Wallin till hans bildlika uttryck "spår" om det evigas uppenbarelse öfverallt i naturens mångfald. I strof 3 finna vi hos den ene såväl som den andre både det brusande vattnet och lunden — poetiska rekvisita, som väl icke alldeles själfmant ställa sig vid hvarandras sida. T. o. m. i förra hälften af strof 4 kan man ha rätt att se en parallellism: båda gångerna är det där fråga om den reflexionen, att skilsmässan

ej ens för närvarande är fullständig, ehuru erkännandet häraf hos Wallin tränges i bakgrunden, medan det *skiljande* framhäfves.

Det är ju fullständigt uteslutet att i allt detta se tillfälligheternas spel. Och härtill kommer en öfverensstämmelse i versmått, som ger ett nytt belägg för riktigheten af Bööks åsikt om "rytmens centrala betydelse för det lyriska stämningsframkallandet" (*Svenska studier*, s. 339; jfr s. 21). De udda raderna hos Goethe gå oförändrade igen i Wallins metriska schema. Goethes kortrad är hos Wallin ena gången ersatt af långraden; andra gången är den bibehållen, blott med kvinnligt slut i stället för manligt. Skäl till ändringen hade Wallin däri, att han tack vare denna kunde skriva sin dikt till en gammal psalmmelodi: "Herzliebster Jesu, was hast du verbrochen".

I och med det att psalmens beroende af källan upphör, ändrar den i viss mån sin karaktär. Efter att förut ha varit öfvervägande lyrisk, blir den i femte strofen mera reflekterande; de sista stroforna falla efterhand in i vanlig psalmton.

Att Wallin med de fyra första stroforna åstadkommit en i sitt slag i hans psalmbok nästan oförliknelig lyrisk stämning är ju mindre underligt, då den världslige diktarfurstens komposition genljudit i hans öra. Likvisst är icke hans verk blott en efterbildning; det är han, som i orden och bilderna lagt in den öfverjordiska syftningen, alldeles främmande för Goethes skapelse. Har möjligen Wallin ur Goethes slutord: "O, wärst du da!", som komma omedelbart efter det stjärnorna nämnts, utläst en hänvisning uppåt och däraf föranledts till att göra sitt bruk af dikten? Härom skall jag icke riskera någon förmodan.